

پرده‌ی ششم. فرماندهان جوان

فرماندهی محسن رضایی در سپاه حدود دو هفته پیش از عملیات ثامن الائمه آغاز شد و فرماندهی صیاد شیرازی در نیروی زمینی ارتش چند روز پس از عملیات ثامن الائمه. این ترکیب در شکستن حصر آبادان نقشی نداشت اما در پیروزی‌های بعدی تا آزادی خرمشهر نقش مهمی ایفا کرد. همراهی همدلانه‌ی این دو فرمانده جوان و تیم‌شان در ارتش و سپاه نقشی کلیدی در آزادسازی مناطق اشغالی ایران و پیروزی بزرگ خرمشهر داشت.

× فرماندهان جدید

پس از عملیات ثامن الائمه فرماندهان این نبرد پیروز، هفتم مهر با پروازی راهی تهران شدند تا به آیت‌الله خمینی گزارش دهند. این پرواز به تهران نرسید و سقوط کرد. تیمسار فلاحی، سرهنگ فکوری، سرهنگ نامجو، وزیر دفاع، کلاهدوز، قائم‌مقام فرمانده سپاه، و جهان‌آرا، فرمانده سپاه خرمشهر، شهید شدند. ظهیرنژاد، فرمانده نیروی زمینی ارتش که همواره از پرواز با هواپیما حذر

× خارج از مرز

همزمان با سقوط هواپیمای حامل فرماندهان ارتش جنگ، شایعات و تئوری‌هایی مطرح شد که چندان قابل دفاع نبود. نخستین ادعای عجیب توسط مسعود رجوی مطرح شده و برخی روزنامه‌های انگلیسی نیز به آن بال و پر دادند. رجوی می‌گفت سقوط هواپیما به دستور آیت‌الله خمینی و به واسطه‌ی خرابکاری در سیستم آن انجام شده و هدف اصلی نیز، از بین بردن «کلنل جواد فکوری، وزیر دفاع سابق و فرمانده نیروی هوایی» بوده است. بازار حدس و گمان‌ها داغ بود و در این میان، روزنامه‌ی کیهان نیز بدون ارائه‌ی توضیحات و پیش از آن که نتایج کارشناسی مشخص شود اعلام کرد نقص فنی عامل سقوط بوده است؛ ادعایی که به دلیل اعلام زود هنگامش، توسط ناظران غیرایرانی، چندان مورد قبول واقع نشد. ادعایی دیگر که چند روز بعد توسط محسن رضایی مطرح شد، احتمال اختلال در سیستم هواپیما، توسط رادارهای هواپیمای آواکس آمریکایی بود. صحبت‌های محسن رضایی، به گفته‌ی روزنامه‌ی The Orlando Sentinel، در ۱۵ مهر ۱۳۶۰ و در یک روزنامه‌ی ایرانی منتشر شده بود و این روزنامه از آن‌جا نقل قول کرده بود. در مقاله همچنین آمده بود: «رضایی نگفته که چطور [هواپیمای] آواکس می‌تواند سیستم هواپیمای سی ۱۳۰ ساخت آمریکا را دچار اختلال کند.»

⊕ صیاد شیرازی و محسن رضایی. هر کدام یک تیم طرح‌ریزی عملیاتی شکل دادند. حضور صیاد در فرماندهی نیروی زمینی ارتش چالش بیشتری داشت.

⊕ هواپیمای سی ۱۳۰. محمد جهان‌آرا فرمانده سپاه خرمشهر نیز در سقوط هواپیمای شهید شد و تعدادی از فرماندهان عالی‌رتبه‌ی ارتش و سپاه.

می‌کرد، جان سالم به در برد. پس از شهادت فلاحی و کلاهدوز که سپاه و ارتش را هماهنگ کرده بودند و مسئولان پیروزی را نتیجه‌ی این هماهنگی می‌دیدند، برای هماهنگی بیشتر، امام خمینی که در شهریور همان سال به محسن رضایی ۲۷ ساله حکم فرماندهی سپاه را داده بود، صیاد شیرازی ۳۶ ساله را فرمانده نیروی زمینی ارتش کرد که بین ارتشی‌ها فرمانده جوانی بود.

سپاه سازمانی نوپا بود و انتصاب محسن رضایی به راحتی در سیستم پذیرفته شد. محسن رضایی، مسئول موفق اطلاعات سپاه بود و وجهه‌ی خوبی بین اغلب سپاهی‌ها داشت. اما در ارتش که همواره سلسله‌مراتب در آن اهمیت زیادی داشت، پذیرش یک فرمانده جوان برای فرماندهان کارکشته چندان آسان نبود.

ظهیرنژاد نیز که جایش را به صیاد شیرازی داد از این تغییر ناراضی بود و همچنین برخی فرماندهان ارتش که نقش پررنگی در نبرد ثامن الائمه داشتند، حاضر به کارکردن تحت فرماندهی صیاد شیرازی نشدند.

سرهنگ شریف‌النسب که از فرماندهان حاضر در مقاومت خرمشهر نیز بوده است، هنوز هم منتقد جایگزینی صیاد شیرازی در فرماندهی نیروی زمینی ارتش است. او می‌گوید: «زمانی که این هواپیما سقوط کرد و فلاحی شهید شد، شرایط ارتش به هم ریخت. شهید صیاد شیرازی از رفقای ما بود؛ اما جوان و بی‌تجربه بود. او را به فرماندهی نیروی زمینی ارتش منصوب کردند و شرایط کاملاً تغییر کرد؛ یعنی جوان‌گرایی که از آن می‌ترسیدیم محقق شد. جایی تخصصی است و نباید در آن ریسک کرد. جوان‌گرایی بی‌جا انجام دادند و باعث شد هم شرایط جنگ به هم بریزد و هم اتفاقات نامطلوبی رخ دهد.» اشاره‌ی او به اتفاقاتی است که به‌ویژه پس از آزادی خرمشهر رخ داد. با این وجود برخی فرماندهان با سابقه‌ی ارتش حضور صیاد شیرازی در این مقطع را بسیار تأثیرگذار در پیروزی‌های ایران می‌دانند. امیر عبدالحسین مفید در کتاب بازخوانی جنگ تحمیلی، فعالیت صیاد شیرازی در رأس فرماندهی نیروی زمینی

ارتش را «کاملاً با برنامه» می‌داند.

× تیم جدید

محسن رضایی و صیاد شیرازی هر کدام با تیم‌شان از فرماندهان ارتش و سپاه بررسی‌های عملیاتی را انجام می‌دادند و در جلساتی مشترک عملیات‌ها را طراحی

می‌کردند. از ویژگی‌های دوره‌ی جدید

قدرت گرفتن و توسعه‌ی سپاه هم بود. به روایت کتاب «جنگ؛ باز یابی ثبات» محسن رضایی این دوره را این‌گونه معرفی کرده است: «ما بچه‌های سپاه را کاملاً

جدا کردیم و گفتیم شما یک تیمی بشوید،

طراحی عملیات بکنید و برادران ارتش هم

یک تیم درست کنند [و] به صورت جداگانه،

طراحی عملیات کنند، ولی بعد، در جلسه‌ی

مشترک نظرمان را بگوئیم، آن‌ها هم نظرشان

را بگویند. علت این تفکیک به خاطر این بود

که می‌خواستیم به سپاه شکل بدهیم، یک

سازمان درست کنیم. این که همین طوری

بنشینیم در جلسات و معلوم نباشد کی چه

می‌گوئید، این یعنی این که هیچ وقت سپاه

راه نیفتد و سازمان رزم سپاه شکل نگیرد،

بنابراین، اولین تفکیک را ما قبل از عملیات طریق القدس

انجام دادیم و گفتیم سپاه با هویت سپاهی‌گری

باید طرح‌ریزی کند و ارتش هم با هویت ارتشی‌گری

طرح‌ریزی کند. برادران صیاد خیلی مخالف بود، ولی

ما محکم گرفتیم و گفتیم نه.» فرماندهانی که در تیم

محسن رضایی و صیاد شیرازی جمع شده بودند با وجود

آرم سپاه پاسداران انقلاب اسلامی

